

„Það fanst mér mikið tignarlegur staður.“

Það var Fljótisdælingurinn Guðmundur Snorrason, sem fyrstur varð til að klífa Snæfellsstöð 1877, að flestir telja. Ritaði hann stutta frásögu af ferðinni í blaðið Skuld á Eskifirði, 1. árgang (12-13), 3. nóv. 1877, sem hér fer á eftir:

„Uppi á Snæfelli.

Herra rítsjóri! - Þann 13. ágúst byrjaði ég ferð mína inn undir Snæfelli. Í þeirri von að ég mundi komast upp á það. - Kl. 10 f.m. fór ég frá insta bæ í Fljótisdal; kl. 6 e.m. var ég kominn inn undir Snæfelli, og kl. 8¼ var ég kominn upp á hæsta koll á því; það fanst mér mikið tignarlegur staður. Þar reisti ég upp stöng með Íslenzku flaggi á.

Hvergi var þoka eða skýhnöðri á loftinu, svo að sjá mátti yfir alla Norðr-Múlasýslu og Suðr-Múlasýslu, afstöðu af öllu, og suðr í Lón; og suðr yfir Órafajökul sást ofan á auð fjöllum, sem eru á að gízka í Fljótshverfi. Þetta er ljós voltr um, að Snæfelli er herra en Órafajökull, þar sem svona sást til fjalla yfir hann.

Margir hafa fyr og síðar talað um, að dalir mundu vera í Vatna-jökli. Ekki get ég alveg sýnað fyrir að svo sé, heldur var inn af Maríu-tungum, hér um bil í miðjum jöklinum, dæld mikil og lá til suðrs og norðrs. Kleitar voru beggja vegna við dæld þessa, en hvergi sá ég auðnu, enda var það ekki vel að marka, því kikir hafði ég ekki; en á loftinu upp yfir homum sýndist mér sem hann væri auður.

Annar dal sá ég suðr af Geldungafelli; hann er mjög grunnr og líklega gróðrlitill. Því snjóvar yfir undir hverri öldu í honum; jökul-brún er í báðum endum á honum. Syðri endi hans stefnir fram á Mýrar eða Suðrsveit.

Staðr á Vestdalseyri. 5. Okt. 1877.
Guðmundur Snorrason
frá Bessastadagerði í Fljótisdal.

Guðmundur þessi varð síðar bóndi í Fossgarði á Jökuldal 1884-1924, greindur maður og athugull um margt, stundaði smíðar og verslun með búskapnum. Er sagt að hann flýtti inn brennivín í ánum, beint frá útlöndum til Seyðisfjarðar, en þaðan heim í kútum og seldi. („Búkolla“). Hann var eftir þetta afrek gjarnan nefndur Guðmundur Snæfellsfari. Hann var kvæntur Altheiði Þorsteinsdóttur frá Glúmssstöðum, móðursystur Björgvins Guðmundssonar tónskálds.

Snæfelli í skáldskap

Í upphafi þessara skrifa var minnst á nokkrar vísur um Snæfelli. En það hefur að vonum orðið mörgu skáldmu yrkisefni, og skal þess freistað að geta þess helsta hér.

Fyrst skal þá frægan telja Matthías Jochumsson, þjóðskáldið alfunna. Þann 5. ágúst árið 1900, reið Matthías í góðra vina hópi frá Seyðisfirði upp á Hlérað, sem hann leit þá í fyrsta sinn sínum jarðnesku augum. Ög andagift skáldsins létur ekki á sér standa:

Fjarðarheiði“, sem er eins konar gamansamur inngangur að öðru sem heitir „Fljótisdalshérað“, en úr því er vísan sem tilfærð er í upphafi greinar. Í báðum þessum kvæðum létur skáldið gamminn geisa. Það er eins og það ráði sér ekki fyrir fögnuði og galsu, og því varð hér ekki til neitt fullkomnið listaverk, eins og t.d. „Skín við sölu Skagaljörður“, en margt er þar gullkornið engu að síður.

Jón Gunnarsson á Brekku í Fljótisdal, fæðurbroðir Gunnars skálds, orti um Snæfelli:

Snæfellið hvíta þig horfi ég á,
héðan af Legnum bláa.
Tignarleg þykir mér sjón þig að sjá,
með sílfraða faldnum háa.

Guðrún M. Kjerúlf hefur samíð lag við þessa vísu, sem birt er í sönglagabefitnu: Raddir vorsins. Rvík. 1968.

SNÆFELLIÐ HVÍTA.
(Jón Gunnarsson)

Tífgulega Guðrún M. Kjerúlf.

Sne - fell - ið hvít - a, þig horf - i ég á
héð - an af Leg - in - um blá - a.
Tign - ar - leg þyk - ir mér sjón þig að sjá með
sílfr - að - a fald - in - um há - a.

Eyjólfur Jónasson Melan, sem víða var prestur í Íslendingabyggðum í Norður-Ameríku, fæddur á Sléttu í Reyðarfirði 1890, orti kvæði er nefnist „Kveld á Rauðshaugi“, er birtist í Heimskringlu 1934 og er endurprentað í Múlaþingi 9 (1977). Rauðshaugur er uppi á hálsinum ofan við Kollsstadagerði, og mun varla til betri útsýnisstaður fyrir Snæfelli og innanvert Hérað. Ég tek hér upp fyrri hluta kvæðisins:

Lagarfljót dreymir í djúpláum ál,
deyjandi sölmóðu kafði,
skyggt eins og blóðrefis blikandi stál,
bíshlyju gransíki vaðið.

Víðföðmin skugganna teygja sig tröll
og taka yfir vikur og granda,
á meðan hin dula og dimmláur fjöll
djuþjófi hugsaði standa.

Sem konungur upp yfir ásana ris,
með ennið í heioinu bláa,
grænóttalað, bláblóðið eilífum ís,
einsamla Snæfellið háa.

Líkt seinustu hetjuni úr hjórvanna leik,
sem horfir um kvöldið á vatni,
það lítur, er sólskíman líður þar bleik,
yfir Lagarfljót, ásana og dalinn.

Ammar Vestur-Íslendingur,
Runólfur Runólfsson frá Snjóholti,
lýsir Snæfelli þannig í kvæðinu „Fljótisdalshérað.“ (Lesb. Mbl. 1. árg., 28.11.1926).

Vesturlífið í hálfu gátt,
hvítan ber þar jökulskalla,
Snæfellið teygir undinn hátt,
tignarlega í loftið blátt.
Disir leika og dansa kátt,
dregmögla um hamarsalla.
Vesturlífið í hálfu gátt,
heyrnst ömur upp til fjalla.

Margrét Sigfúsdóttir frá Skjögrastöðum, átti heima á Hrafnkelsstöðum síðari hluta ævinnar, en þaðan blasir Snæfelli við sjónum. Henni verður Snæfellið mynd rómse, festu og stöðugleika í fallvöltum heimi, er hún kvæður:

Árla ég totrandi, margt sé mynd,
magnþrunginn, sölgastann Snæfellsins tind,
horfa með ró yfir Héraðið breitt,
hátig og festu hans skerðir ei neitt.

Hvener sem lít ég þitt hátignar skraut,
heiobláa ljóma við stjarnanna braut,
hugur minn fagnar, því feðurorþrá
fín ég þá róf svála að horfa þig á.

Margt er í óvissu mönnum hjá,
margs konar breyting á ýmsu má sjá.
Þú eitt er ég viss um, og það er nú það,
að þú hverfur aldrei, né flytur úr stað.

Systurdóttir Margrétar, Guðný Þorsteinsdóttir, er lengst átti heima í Borgarfirði eystra, kvæður svo í fjarlagðinni:

Snæfellið er þar fegurst fjalla,
faldar það hvíta alla tíma.
Tign þess þyr í timri brottum,
tindrar er eygló faldinn gyllir.
Það er sem kóngur kærta fjalla,
kátur sem lítur yfir ríkið,
biður þess vel að vættir allar,
vaki yfir dalnum alla tíma.

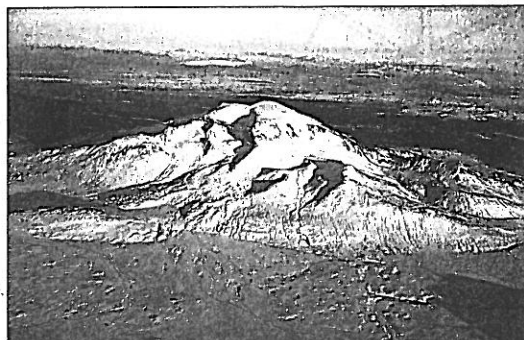
Jóhannes Jónasson frá Skjögrastöðum kvæður um fjallið í kvæðinu „Vormorgunn á Þúfu“.

Að líta yfir Fljótisdal fögru hlíðar,
og fellid, er sér tekur nafn af snei,
það er mér yndi ætíð, fyrr og síðar,
því aldrei fegri sjón ég litð fé.
Og helst í fadmið hús þyngd morgunroða,
er hugur fyllist leiðslukenndri þrá
Mig langar einþá eitthvað fleira að skoða,
þú ávallt nóg sé herna til að sjá.

Sigurður Baldvinsson frá Stakkahlíð, ávarpaði Guttorm J. Guttormsson með tilþrifamiklu kvæði á sjötugsafmæli hans 1948, er birtist í Tímanum 10. des. það ár. Þar samsamar höfundur Snæfellið Fjallkonumyndinni og létur hana skarta við heimkomu skáldsins.

Snæfellið bláhvítt og hjart,
þar nu sitt fegursta skart,
rétti þér tröllirýgga mund.

Sístu af regin sjónarhól,
saumadan gulli mjallarkjól,
hjarntan Fjallkonufald,
fældan við skaut og hald
Drottningin dýrðleg og há,
djuþjófi móttu á brá,
tign og vorþjarmavald

Snæfelli úr vestri (flugmynd). Skriðjökullinn tveir úr „Hamarsbotnum“ sjást greinilega á myndinni. En þeir eru skammt utan við Snæfells-skála.

Ljósm. Oddur Sigurðsson.

Árið 1880 kleif 8-manna hópur Fljótisdælinga upp á Snæfellsstöð. Einn fjallgöngumanna var Þorvarður Andrésson Kjerúlf, uppallinn á Melum í Fljótisdal, þá leknir og bóndi á Ormarsstöðum í Fellum. Af þessu tilefni orti Þorvarður kvæði, er hann nefnir: „Uppi á Snæfelli 1880.“

Veri vættur vor þú,
meðan bóndi er við þú,
verndarvættur þess lands er þig ól.

Hverfum, hverfum þá heim,
heim frá Órafagerm
Hróð og sjaldget er hryggðarlaus stund.
Endurminningin ein,
beta má oss þá meum.
Glaubr slíttum svo glaðværan fund.

Kvæði þetta fannst nýlega í gömlu bréfadóti frá Hrafnkelsstöðum í Fljótisdal, og hefur mér vitanlega ekki verið birt áður.

Yfir firnandi og fjöll,
rennum augunum öll,
ónaf Snæfellsins tröllvaxna tind.
Hér er svalari sóli,
uppi á jötunheims hól,
en við mánandi laufhvamma lind

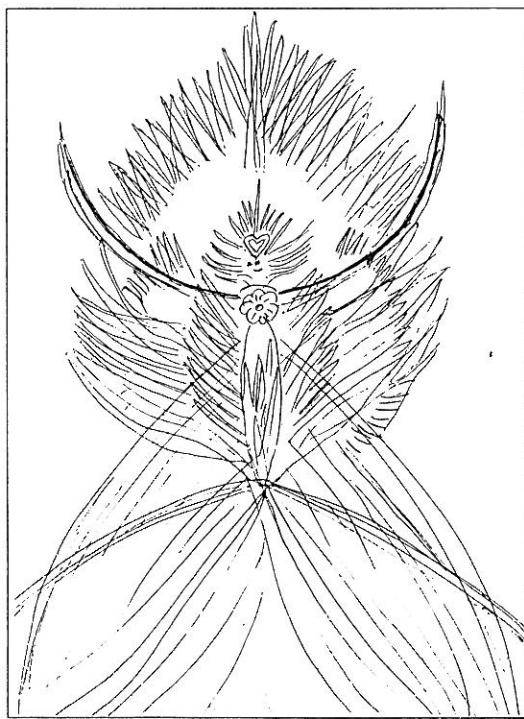
Fegra útsýni í heim,
hefur enginn af þeim,
áður litid, er hvarfla nú hér.
Allt í svipan nú sést,
endalaus jökullest,
fornar heidar og feigðaverur hér.

Senn um heljarheims tann,
móður þrjár falla fram:
vatnsföll héðan sér eyggjum og þrjú,
Löginn, Jökulsár tveir,
þinna landa eru þær,
vættur vor sem í fjallinu átt þú.

Undir hafgráum hnjúk,
þar býr hreggvíðri og þjúk
Kysir kvöldsblín svelthúð blákalt
Folur máni úr mar,
skýja skyrir hann far,
fetar tömlega um himinhvolf svalt

Ekkert lífenda líð,
hefur hér haldist við,
síðan jökull fól landvættu láð
Tvisvar tæmum þess skál,
öll af albug og sál,
Ei mun vænlegt að rjúfist þau ráð.

Blessist landbónda bæir,
blessist sjöbónda sær,
hollt sé Íslandi hamingjuhól.

Fjallvættur Snæfells, eins og Erla Stefánsdóttir skynjar hann og teiknar. Hér vantar þó litina, sem eru sílfurhvítir, ljóshlár, gulir og gylltir.